Ingek. 20/4 - Nr 113

aña 13
no. 2
februari 1982

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

PA SKOL, OFISINA Y TEMPO LIBER !!!

ANTRACO SAMSOM ARUBA N.V.

- ✶ Schoolbehoeften en leermiddelen
- ✶ Teken- en schrijfartikelen
- ✶ Tekenpapier, schetsboeken
- ✶ Boeken voor studie en ontspanning
- ✶ Handenarbeidartikelen
- ✶ Kantoorartikelen
- ✶ Speelgoed
- ✶ EN NOG VEEL MEER . . . . bij

- ✶ *Rustig winkelen*
- ✶ *Prettige sfeer*
- ✶ *Voldoende parkeerruimte*
- ✶ *Redelijke prijzen*
- ✶ *Goede kwaliteit*

ANTRACO SAMSOM ARUBA N.V.

L. G. SMITH BOULEVARD 126, ORANJESTAD, TEL. 24787-23434

Si bo ta traha, renobá of drecha kualkier edifisio: mira promé na e firma ku tin e surtido di mas grandi:

Bouwmaatschappij Aruba n.v.

BOUWMAATSCHAPPIJ
ARUBA N.V.

Druivenstraat 10 - Dakota
Tel. 21275

ARUBA'S 'big 4'

VICTORIA BOTTLING
COMPANY CO. LTD.
San Nicolas

PULL AWAY FROM THE ORDINARY

Toyota Celica

Extraordinary sports spirit with human-engineered luxury.

TOYOTA

Spirited performance is the exhilarating result of aerodynamic design (Cd is now 0.34!) and Toyota's powerful, efficient engine!

The new retractable headlights look good and help you cut through the wind like a knife though your interior stays whisper-quiet. Celica's beautiful lines were designed to complement the electronic fuel injection power plant by the world's No. 2 automaker.

Fully independent suspensions and front discs give every driver the confidence that can only come from great engineering. Never before has such spirited driving been so luxurious: rotary head rests, available power steering, power sun roof, and much more!

Celica is the car to give you a whole new concept of driving. And now Celica has more room for driver and more space for passengers. Power. Beauty. Practicality. And miracles of modern technology. That's the Celica experience you should experience for yourself.

GARAGE CORDIA ARUBA

L. G. Smith Boulevard 114 — Oranjestad - Aruba

TELEFOON 24455 - 24457

redaktie: c. tromp, r. oomen, h. oplaat, q. maduro en l. emerencia.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.
bestuur: madonna stephens, voorz.; carla kelkboom, sekr.; henk weustink, vice-voorz.; mercedes van der hans-orman, 1e penningm.; arturo oduber, comm.
sekretaresse kant.: mevr. f. alexander.
bank simar: banco barclays antiliano v-224-1, a.b.n. 31.47.290.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 13 - no. 2
februari 1982

sindikato di maestronan di aruba

Latino Amerika i KARIBE

Ronald Reagan su promé aña den Kas Blanko a pasa i e konfrontashon entre su gobierno i e forsanan ku kier trese kambio den e region Latino a domina eventonan politiko den henter e kontinente. 1981 tabata un aña turbulente, no solamente riba tereno politiko, pero tambe riba tereno ekonomiko. E preisnan di krudo a kousa bàsta problema riba nivel di ekonomía lokal. Siguientemente nos lo duna un bista total di e desaroyonan importante ku a tuma lugar den nos region durante ultimo aña i tambe nos lo duna algun indikashon di loke nos por spera den futuro serkano pa ku e situashon geopolitiko den Amerika Latino i Karibe.

Un bista desaroyonan den e region durante e ultimo aña

Krusada

Atenshon di mundo tabata speshalmente konsentrá riba Latino Amerika durante ultimo aña, pa motibo di e krisis ku ta tumando lugar den Sentro-Amerika, kual krisis Reagan a tuma komo blanko prinsipal den su politika di eksterior.
Washington ta mira e oumento di aktividatnan revolushonario den e region aki komo parti integral di e lucha entre e super-podernan. Sinembargo e punto di bista aki ta neglishá e faktornan politiko, ekonomiko i sosial riba nivel lokal, ku a i ta kousa e lantamento di un pueblo kontra su opresornan.
Na promé instansia e politika di Merka a konsentrá su mes riba **EL SALVADOR,** unda 1981 a kuminsa ku un ofensiva masal di e guerieronan kontra e hunta militar, lokual no a resulta hopi eksitoso. Sinembargo oposishon ainda ta eksisti fuertemente i no ta nada mas ku un kestion di tempo pa e tumba e hunta. Un otro "target" di e krusada di Washington kontra tur forsanan iskierdista tabata **NICARAGUA.** Despues ku nan a kap ku tur yudansa ekonomiko, e gobierno di Reagan a konsentrá su kandela riba loke e tabata yama "e entrada di e Sandinistanan den e kampo Cubano i nan apoyo pa e guerieronan Salvadoreño". E nicaraguensenan tabatin hopi motibo pa teme un kampaña di destabilisashon di parti di Washington, mirando e kamponan Somosista pa entrenamento militar den estado di Florida. No obstante tur esaki e gobierno sandinista a logra di mehora su kontrol riba e pais durante ultimo aña.
CUBA tabata e splinter mas grandi den wowo di Reagan. E relashon entre Washington i Havana a yega e nivel mas abou desde 1960. Un gran kantidat di dokumentonan di parti di State Department a trata di mustra ku tabatin Cubanonan skondí tras di delaster un desaroyo progresivo den nos hemisferio. Sinembargo e posishon di Washington a keda hopi swak pa motibo ku nan a falta di prueba tur e akusashonnan aki. E simpatía di Cuba pa movimientonan iskierdista tabata bon konosí. Pero hopi pais no-komunista den Latino-Amerika tabata mas preokupa pa e konsekuensianan di posibel medidanan merikano kontra Cuba, en bes di e politika di Cuba mes. En todo kaso Havana a tuma e menasa di Merka na serio di manera ku na november nan a mobilisá tur Cubano pa defende nan mes kontra un posibel invashon →

El Salvador

merikano.

Bloke derechista

Den henter su politika pa ku Merka-Sentral i Karibe, Washington tabata konfia riba un unifikashon di paisnan ku tabata komparti e bista simpel i bobo di Reagan pa ku mundo. Realashoná ku esaki **COLOMBIA** su posishon komo un faktor di influensia pa loke ta trata desaroyonan regional den e parti di mundo aki, a krese enormemente durante ultimo aña. Un apoyo abierto pa e hunta Salvadoreño, un hostilidat fuerte kontra Nicaragua i Cuba i un "preokupashon" grandi pa ku e "anarkía" kresiente den e region Karibense ta karakterisá e política derechista di Colombia. Na luna di mart '81 Colombia a kibra su relashonnan diplomatiko ku Cuba despues di a akusá e isla di a apoyá un invashon di guerieronan riba kosta atlantiko di Colombia. Ku Nicaragua Colombia ta envolví den un pleito formal riba soberanía di algun isla chikito den laman Karibe. Ta mas ku kla ku Washington ta pará tras di Colombia den e konflikto aki.

Tog e efektividat di e strategía merikano di uni e forsanan derechista a laga hopi di desea. Motibo pa esaki ta ku Colombia tambe ta involví den un konflikto tokante frontera-nan teritorial ku un otro pais anti-komunista esta **VENEZUELA.** Tambe Venezuela tabata un di e proménan pa rechasa e inisiativa Franco-Mexicano enkuanto El Salvador (oktober), pero a nenga di "join" e koro reakshonario kontra Nicaragua. Venezuela tin sú motibonan pa mantene un sierto distansia entre Caracas i Washington. E echo ku e trato preferensial ku Venezuela i Mexico ta duna na paisnan Sentro-Amerikano i Karibe pa ku entrega di krudo, a wordo ampliá, ta mustra ku Venezuela tin ambishónnan di un poder regional outónomo. Tambe e manera na kual e sekuestro di 3 avion na desember ultimo a yega na su fin, a kousa ku realshonnan entre Venezuela i Cuba a mehora un poko.

Parti di Karibe

CUBA
Haiti
S. Dom.
Jam.

Haiti

Latino Amerika

VENEZUELA
Guy.
Sur.
F.G.
COLOMBIA
EC.
PERU
BRAZILIË
BOLIVIA
UR.
CHILI
ARGENTINIË
PAR.

Bolivia

Sentro Amerika

Un kantidat grandi di "trouble spots" a okurí na Sentro Amerika durante e ultimo aña aki.

Na **GUATEMALA** e akshonnan militar a kasi yega na e nivel di El Salvador. Pa motibo di su grandura i su importansia ekonomiko, Guatemala por bira un ganashi desisivo pa e forsanan revolushonario of un piedra di domino fatal pa loke ta trata politika merikano.

Ku e elekshonnan na **HONDURAS** a wordu tení "at all" tabata un gran sorpresa pa nos tur. Sinembargo e gobierno nobo (liberal) a haya su mes konfrontá ku e ekonomía den un estado deplorabel i ku un ehersito ku no kier entregá su poder di veto.

COSTA RICA, ku semper a keda librá di opreshon militar, tambe a haya su mes konfrontá ku e konsekuensianan sosial i político di un krisis ekonomiko i finansiero. Kreditornan internashonal ta poniendo hopi preshon riba e ekonomía costaricense.

Morto di General Omar Torrijos a kousa ku **PANAMA** no ta fungi mas komo intermediador den Sentro Amerika. Tin hopi duda enkuanto e stabilidat politiko di Panama den futuro.

Pa **MEXICO** 1981 tabata mas difisil ku nan a spera. Komo e poder regional mas importante, ku ta kontra e politika eksterior di Washington i komo un eksponente importante di e diálogo entre Nort i Sur, (komo tal e tabata huesped di e konferensia di Cancun), Mexico a perde algo di su influensia dor di un malmaneho di su eksplotashon di krudo. Hunto ku un oumento grandi di e gastonan den e sektor publiko esaki a krea perspektivanan ekonomiko hopi negativo. E pais a wordo sakudí mas ainda dor di un malkontento formal den e partido na mando P.R.I. pa loke ta trata e kandidato presidensial nobo den persona di Miguel de la Madrid Hurtado. Sinembargo e sistema politiko di Mexico a sobreviví problemanan mas grave ku esunnan aktual i ta bisto su lidernan lo sigui boga pa kambionan politiko i sosial den Merka Sentral. →

Karibe

Meskos ku Sentro Amerika e region Karibense tambe a haya su mes den un ola di kambionan, meimei di difikultatnan ekonomiko. Tokante e ultimo punto aki tambe den Karibe tabatin diferente opinionnan pa loke ta trata e solushon di e problemanan ekonomiko. Pa Washington e solushon tabata un vershon lokal di "Reaganomics" ku hopi enfasis riba seguridat nashonal den e sentido "anti-komunista". Aki ta plaka só ta konta en bes di un programa ekonomiko ku lo ta na benefisio di henter e pueblo. Te asta gobierno di **JAMAICA,** bou di "guia" di e derechista Edward Seaga, despues di a haya un ayudo finansiero di I.M.F. na balor di 698 mion, mester a eksperensia ku esei no a atrae ningun invershonista di afo. Un otro sla duro tabata e redukshon di e produkshon di bouksit dor di e kompanían̄an merikano i ultimamente nos por a tende ku e kompanía mas grandi di bouksit te asta a sera su portanan!

Mientras ku e pueblo di Jamaica ta konstata ku e promesanan di Seaga ta kai den otro, e People's National Party di Michael Manley ta reagrupando su mes despues di e derota ku nan a sufri den e elekshonnan di 1980.

Den e otro kampo ideologiko, e gobierno revolushorio di **GRENADA** a haya su mes bou di preshon kontinuo di parti di Merka i su aliadonan. Te asta tabatin indikashon ku Estados Unidos tabata planea un invashon riba e isla na ougustus 1981 despues di maniobranan militar band'i Puerto Rico. Te ainda e relashon ku Merka ta masha friu. E embahador merikano di e parti este di Karibe ta nenga tur kontakto ku Grenada.

Na **SURINAM,** despues di hopi skuifmento den e balansa di poder, aña 1981 a kaba ku e proklamashon di un Frente Revolushonario di Pueblo den kual tur sektor mas of menos iskierdista a uni nan mes ku e militarnan. Tambe e promé pasonan a wordo tumá pa nashonalisá e kompanía di elektrisidat.

Despues di morto di e prome ministro di **TRINIDAD & TOBAGO,** Eric Williams (na luna di mart '81), su People's National Movement a bolbe gana elekshonnan na november ultimo ku e lider nobo George Chambers.

Na **BARBADOS** promé ministro Tom Adams a keda reeligi durante elekshonnan di jüni pa un otro termino di 5 aña. Anke ku el a gana elekshonnan pa motibo di su maneho ekonomiko, poko siman despues di su viktoria el a kuminsa introdusi medidanan drastiko pa enfrenta un krisis serio den e balansa di pago di e pais.

Den e republika kasi bankrut di **SANTO DOMINGO** e partido na mando, Partido Revolushonario Dominicano, a rechasá e deseonan di presidente Antonio Guzman, dor di nombra senador Salvador Jorge Blanco komo su kandidato presidensial pa e elekshonnan ku lo tuma lugar den luna di mei 1982. Blanco ta wordo apoyá dor di e ala iskierdista den e partido.

E skandal mas grandi di Karibe a keda e diktatura di Jean Claude Duvalier (Baby Doc) na **HAITI.** Su ekonomía korupto i putrí kada dia ta wordo simbolisá dor di un eksodus di un kantidat di haitiano riskando nan bida den botonan chikito pa asina por hui di hamber, pobresa i diktatura.

Remarkabel ta ku e "boat-people" di Haiti ku a logra yega Merka ta topa einan ku un trato kruel di parti di outoridatnan merikano, mientras ku "boat-people" di Cuba of Vietnam pa motibo di nan balor propagandista, sí ta haya un bon trato di e merikanonan. Nos lo bini bèk mas detayadamente riba e situashon na Haiti den nos siguiente numero di Skol & Komunidat.

Abuso di derechonan humano i un ekonomía korupto tambe a kontinua keto bai na **GUYANA** bou regimen di Burnham.

Na **BRAZIL** e ultimo aña aki a wordo dominá dor di dos desaroyo: e ekonomía i e difikultatnan ku "abertura", e programa pa yega na mas libertat politiko den e pais.

Pa loke ta trata ekonomía nan a logra di haya un fiansa di I.M.F. pero bou di kondishonnan severo, forsando e gobierno pa ekonomisá riba diferente tereno sosial.

E programa di "Abertura" a pasa den un krisis formal despues di un eksploshon di bom riba dia promé di mei, ku a indiká ku forsanan di seguridat tabata involví. Bou di preshon di e hefe di e forsanan di seguridat, General Octavio Medeiros, gobierno di Brasil a nenga di hasi un investigashon profundo di e kaso, iritando asina un grupo basta grandi di militarnan liberal.

Kuatro luna despues General Golbery do Couto e Silva a tuma su retiro den forma di protesta kontra e kresemento di e grupo di liña duro, ku Medeiros komo lider. E grupo a perde su posishon fuerte ora ku Aureliano Chaves, un politiko sivil, a tuma mando temporalmente na september, esaki durante enfermedat di Presidente Figueiredo.

Ora ku Figueiredo a bira bon, e grupo di liña duro a haya su posishon fuerte bek. E grupo tabata tras di e pakete elektoral severo di november i ku mester garantisá un viktoria pa gobierno den e elekshonnan ku mester tuma lugá e aña aki.

E politika nuklear di Brazil ta un area di kontroversia kresiente. Problemanan ekonómiko i tékniko ta forma un peliger grandi pa e konbenio ku Alemania Oksidental. Mas dramatiko ainda tabata e notisia ku Brazil tabata desaroyando un proyekto nuklear sekreto ku e meta pa konstruí un bom. Ta wordo bisá ku nan tabata manda Irak uranium pa e reaktor di Osirak, esaki promé ku e Israelinan a bombardi'é.

Santo Domingo

E parti Sur

Den e parti sur di Latina- Amerika e problemanan ekonómiko tabata esunnan di mas →

grandi pa e regimennan militar. General Roberto Viola a tuma mando komo presidente nobo di **ARGENTINA** na mart pa bringa kontra un ekonomía ku tabata bai di un krisis pa otro. Despues di a haya problemanan ku su kurason, nan a baha General Roberto Viola sin mas i e hefe militar, General Galtieri, a remplas'é. Pero ta dudoso ku Galtieri por kombertí su mes den e "partner" stabil ku Washington ta buskando, sigur si bo wak e posishon dividí di e militarnan i e estado deplorabel di e ekonomía.
E generalnan na Argentina i Chile no a yega mas serka otro den e problemanan tokante e kanal "Beagle". Similar na esun di Venezuela i Colombia, e konflikto aki entre dos regimen militar ku ideología komun ta mustra e limitashon den e politika di Reagan pa purba yega na un frente uní kontra e amenasa di "infiltrashon komunista".
Na **CHILE** e presidente militar, General Augusto Pinochet, a baha, pero el a wordo remplasá dor di su mes, den un forma "konstitushonal", pa un periodo di 8 aña. E oposishon na Chile no a progresa "at all" den e aña ku a pasa.
Pa e elite militar i nan kompinchinan e burako grandi den e presupuesto aktual, kantidat di kaso di bankrut i e instabilidat kresiente den e sektor bankario ta un preokupashon masha grandi.
Na fin di 1981 e pronóstiko general tabata ku for di mart 1982 lo surgi un "krisis" serio i largo.
Na **URUGUAY** e generalnan a purba keda na "top" despues ku e "referendum konstitushonal" a vota masalmente kontra e militarnan.
Despues di a bringa otro na komienso, e militarnan a disidi di nombra General Alvarez komo presidente nobo (ougustus) ku e instrukshon pa hiba e país na un demokrasia limitá na 1985.
1981 tabata e aña di partidonan di oposishon di Uruguay, ku a sali padilanti di un forma eksitoso, despues di mas di sinko aña di silensio forsá.
E pakto Andino a bai di un krisis pa otro, pero na fin di aña tabatin algun speransa pa un integrashon regional modesto, ku lo ta mas basá riba koperashon komersial ku riba koperashon industrial.

Pakto Andino

E païsnan ku ta afiliá na e pakto ta mas dividí ku nunka.
BOLIVIA tabatin mas golpi di estado militar ku normal i ningun no por a ofres'e un stabilidat duradero.
Kitando poder di General García Meza (formalmente) na ougustus tabata sufisiente pa haya rekonosimento diplomátiko di Merka.
E regimen sivíl di **PERU** ta lucha ku un ekonomía ku ta kayendo mas i mas. Símtomanan di e ekonomía ta un produktividat abou, un sifra di inflashon hopi halto i trahádonan militante.
No obstante bastante difikultat, e regimen sivíl ta keda haya sosten di hopi banda. E ola di terorismo ku a kuminsa na mitá di '80 tabata forma un peliger konstante pa e gobierno i esaki a kondusí na e renunsia di e minister di asuntonan interno (oktober). Ela wordo remplasá pa un general retirá.
Di e problemanan di frontera den Latino-Amerika (mas tanto di nan ta di siglo pasá

Ecuador

of promé) ku esei esun di menos sperá a kousa un guera chikito, esta e problema entre Peru i Ecuador na komienso di aña tokante e frontera di e "Cordillera del Cóndor".
Pa **ECUADOR** esaki tabata un komienso malo di aña '81 ku a konosé tambe morto di Presidente Jaime Roldós. Kousa tabata un aksidente ku oroplano. Osvaldo Hurtado a remplasá Roldós. E kaída di preis di OPEC tabata un sla duro pa e ekonomía di e pais i Hurtado mester a enfrenta intrakilidat i welganan di e sindikatonan.
Na **COLOMBIA,** Presidente Turbay a baha kabes pa su generalnan, ku a lansa un seri di kampañanan pa kaba ku e gueriero-nan di M-19 i FARC. Apesar di esaki e guerieronan tabata hopi aktivo ainda na fin di aña. E kaída di preis di kofi a forma problema pa e ekonomía, ounke esunnan ku mester maneha e ekonomía a sigui ku e asina yamá "neo-Keynesian experiment" riba forsa di kredito stranhero (Reaganomics).
E nombramento na november di Adolfo López Michelsen komo kandidato liberal pa e presidente di mei 1982 a lanta preguntanan tokante e stabilidat politiko den futuro.
VENEZUELA tabatin su di tres aña ku su ekonomía no a krese (el a keda meskos) i e di seis plan nashonal mester a wordo kambiá drastikamente ora ku e entradanan di azeta no a kuadra ku lokual a wordo sperá. E desaroyo ekonomiko tambe a wordo strobá pa motibo di asaltonan polítiko riba e presupuesto di desaroyo di e "oil belt" den Orinoco.

Espektativanan pa 1982

Awor, ki rumbo e desaroyonan aki lo tuma den futuro serkano? Pa loke ta trata Sentro Amerika nos mester teme ku e konflikto lo empeora. E forsanan revolushonario den e region ei lo sigui ku nan lucha kontra diktatura i eksploshon ekonomiko. Un intervenshon militar na El Salvador no ta mucho leu mas, anke ku nos ta kere ku Washington lo evita di hasi esaki ku trupanan merikano, pero mas bien lo hasi usó di unidatnan militar di Guatemala, Honduras, Colombia i Argentina pa regla e asunto aki. Un otr posibilidat ta ku lo bin un blokeo merikano pa ku Nicaragua, pa asina isol'e di su bisiñanan. Tur dos opshon lo kousa un oumento grandi di e tenshon den henter nos region.
Na El Salvador no tin ningun speransa ku e elekshonnan di mart (si nan lo tuma lugar "at all") lo ta berdaderamente liber of husto. Lo ta interesante pa wak ki táktika e hunta militar (ku apoyo di e kristian-demókratanan) lo usa pa keda na poder.
Na Guatemala segun nos tambe lo tin un intensifikashon di aktividatnan gueriero, mientras ku probablemente e partidonan progresivo lo sali viktorioso den e elekshonnan di februari na Costa Rica.
E paisnan eksportador di krudo den Latino-Amerika tambe lo haya nan mes den problemanan ekonomiko basta grandi pa motibo di e kaída di e preisnan di krudo riba merkado internashonal. Programanan nashonal di desaroyo lo bin den perta den e paisnan aki, esta Mexico, Venezuela i Ecuador. Di otro banda esaki lo nifika un alivi ekonomiko pa e paisnan ku ta impor krudo.
Pa loke ta trata elekshonnan ku mester tuma lugar den aña '82 esaki lo ta e kaso, manera nos a skirbi kaba, na Costa Rica (februari), El Salvador (mart), na Santo Domingo i Colombia (mei), na Mexico (juli), pero tambe na Guatemala (mart). Na februari lo tin elekshonnan p'e kongreso di Colombia i na luna di november '82 lo tin elekshonnan na Brazil. Den kurso di e aña aki tambe lo tin elekshonnan na e islanan di Bahamas.
Mirando tur e susesonan di ultimo aña i teniendo kuenta ku e aktividatnan politiko ku lo wordo desplehá den futuro serkano, nos mester konstata ku nos ta den un epoka politikamente hopi turbulente. Tardi of tempran indudablemente e susesonan den nos region lo tin nan efekto riba desaroyo politiko i ekonomiko di Antianan Hulande Independensia di Antias no por wordo mir los for dje proseso di emansipashon den Amerika Latino i Karibe. Den nos siguiente numeronan nos lo bin ku mas informashon tokante e desaroyonan aki. ●

GOBIERNO SENTRAL a kai un biaha mas

Despues di un gobernashon di apenas 2 aña kabinete Martina ta yega na desember 1981 na su fin. Ku esaki Antias tin awor den korto tempo kaba su di tres kabinete ku ta baha promé ku nan periodo di gobernashon a finalisá. Lo ta interesante pa kompará e motibo pa kua e tres kabinetenan aki a kai.

— Na *1969* e kaida di kabinete Jonckheer tabata e kulminashon di un protesta general di pueblo trahadó di Antias kontra situashon di abuso kontra trahadó (sueldonan bou, abusonan den retiro, poko kontrol riba preis). Mas aleu e protesta aki tabata tambe un espreshon di un malkontento kresiente bou pueblo kontra situashonnan kolonial i atrasá i situashonnan di korupshon politiko. E protesta aki no tabata algo di algun dia, pero un protesta ku a kuminsa ya foi mei añanan '60. Ora ku despues di un luna di akshonnan di protesta, e gobernantenan di kabinete Jonckheer a keda tuma un posishon arogante di nenga di papia ku sindikatonan, e sindikatonan a uni i a forsa gobierno di baha, algo ku te e ora ei nunka ainda den historia di Antias a sosode.

— E siguiente kaso unda un kabinete tin ku baha prome ku tempo ta na fin *1978,* ora ku kabinete *Rozendal* ta entrega su retiro. Despues di elekshonnan di 1977 kabinete Rozendal ta kuminsa ku problema ora ku MEP ta wordo lagá un banda i PPA ta bula aden pa motibonan oportunista. Hasiendo esaki PPA a duna MEP e tempo ei un arma fuerte pa eskala situashonnan na Aruba i pa kultiva e kontradikshonnan entre Aruba i Korsou.

Motibo pa kaida di kabinete Rozendal tabata e malkontento ku a bin reina en general i en espesial den sindikatonan kontra e malmaneho ront di "gevarenpremie".

— Den e di tres kaso, e kaida di kabinete Martina, e asunto ta hopi diferente. En kontradikshon ku e dos promé kasonan, unda malkontento ku maneho di gobierno sentral tabata forma un di e motibonan sentral, den e kaso aki e kaida di e kabinete Martina ta resultado di *konfliktonan interno* entre e partidonan den koalishon. Maske ku DP a distansia su mes di e akto di Boy Rozendal, echo ta keda ku na e momente ei e tabata representa DP.

Inmediatamente ta surgi e pregunta: Kua lo ta e motibonan *real* tras di e aktuashon di e persona aki? Lo ta mucho simpel pa kere ku ta solamente foi kapricho personal of venganza personal. Mucho mas realistiko ta pa asepta e ponensia ku e akto oportunista aki di Rozendal ta un seña di un rumbo ku politikamente Antias lo bai haña su mes mas i mas aden. Nos kiermen akinan e rumbo unda partidonan politiko i esnan ku ta respalda nan, den lus pa gana poder gobernamental, ta hasi gobernashon dor di otro partidonan imposibel. I aki no ta importá si e otro partido kasualmente ta partner den koalishon si of no.

Historia di tur kolonia a demostra ku ora kolonisadó hala atras pa laga burgesia lokal, naturalmente ainda bou di su supervishon, tuma over mandato gobernamental, ta kuminsa un lucha fuerte pa poder entre e partidonan politiko. Ta inevitable ku den futuro serkano e lucha aki lo bai tuma formanan mas skèrpi. Tur partido politiko lo kier tin un "dikke vinger in de pap" den e desaroyonan politiko ku ta sperando Antias. NO pa por influensia e desaroyonan aki den sentido positibo, esta den interes di pueblo, pero mas bien pa garantisa probéchonan partidista i personal. Mas aleu mester interpreta e lucha entre partidonan politiko tambe komo ekspreshon di un lucha entre esnan ku ta respalda nan finansieramente, esnan ku kapital grandi, pa asina defende propio interesnan ekonomiko stabilisá. Den e lucha aki ta logiko ku esnan ku ta dispone di mas kapital por hiba e lucha mas fuerte ya ku e kapital aki ta permitinan di kumpra te asta medionan di publisidat pa asina por molesta pueblo sistematikamente ku nan propaganda.

Historia politiko di diferente pais ta demostra alabes ku na momento ku un partido ku ta propaga un rumbo mas pro-obrero bin na mando, e partidonan tradishonal elitario lo no laga ningun chens skapa pa di un of otro manera buska pa gana tereno bèk. Atrobe, aki no ta importa si nan ta den koalishon ku e partido aki si of no.

Ta den lus di e "background" aki nos lo mester komprонde e aktuashon di Rozendal. Ta bisto ku ta un lucha pa poder den DP a hasi ku kabinete Martina mester a kai. Den e situashon historiko ku Antias t'aden aktualmente mas ku nunka e mester di un gobernashon nashonalista i pro-pueblo, pro-trahadó. Esakinan ta kondishonnan sin mas pa Antias por posishoná su mes fuerte kontra intimidashonnan di Hulanda i otro paisnan, pa por prepara pueblo pa independensia, pa por regla e relashonnan interno na un manera satisfaktorio pa e pueblo di tur seis isla.

Antias mester di un gobernashon ku por sa di haña un solushon duradero i fundamental pa e problemanan sosial kresiente i ku lo por krea e garantianan nesesario pa pueblo trahadó. Politikonan di Antias ta fayando barbaramente. En bes di krea e kondishonnan ku pueblo Antiano lo por struktura su propio futuro estatal ku konfiansa den su mes posibilidatnan, mas bien nan ta hasi ku e situashon politiko di Antias ta birando kada dia mas kaótiko.

I awor kiko?

No ta straño ku ta partidonan di oposishon ta esnan ku ta grita mas duro pa elekshon; nan hamber pa poder gobernamental ta grandi.

Si nos lo mester duna un kontesta riba e pregunta: elekshon si of no, ta bon pa tene e siguiente puntonan na konsiderashon.

Elekshon awor kiermen:

1. Ku inevitablemente e payasadanan, promesanan i mentiranan politiko, ku semper ta akompaña kada elekshon, lo kita atenshon di otro problemanan den nos komunidat ku ta wardando solushon.
2. Ku pueblo Arubiano lo wordo atrobe atrapá ku promesanan i ilushonan falso tokante futuro estatal di Aruba, tanto di banda di MEP komo di banda di oposishon.
3. Ku inevitablemente e kontradikshonnan entre Aruba i Korsou lo wordu hasí komo punto di kampaña.
4. Ku atrobe diferente "vorderingen" politiko lo bai tuma luga, ku lo hasi e kuerpo di ambtenar mas káotiko i inefektibo ku e ta kaba.
5. Den kaso ku e resultadonan di elekshon no trese mucho kambio, ta keda eksisti e punto di diferensia tokante e "olieprotokol".

Ta bisto pues ku elekshon awor lo no trese mucho kambio, tanten ku politikonan Antiano no demostrá un atitut mas serio i konstruktivo i laga polítikeria barata un banda. P'esei un restrukturashon di e kabinete na e momento aki ta mas na su lugar. Kon ku bai bin, pueblo keda alerto!

Gevangeniswezen

Sr. van der Ree, kiko ta "Gevangeniswezen"? Tin un nomber p'e na papiamento?

Van der Ree: Bo ta usa naturalmente loke bo kier. No tin un nomber na papiamento, pasobra e nomber na papiamento ta bin di e lugánan kaminda e ta(bata). Por ehempel na Korsou, nan ta yama e prison "Piskalat", pero e no tin nada di hasi ku piská ni ku lat. E tin di aber ku fiscalaat. E ofisina di e fiskal tabata ariba i e prison tabata abou. Anto e fiscalaat a bira "Piskalat". Aki na Ruba te ainda esunnan ku a konose "Forti" ta yama e lugá "Huis van Bewaring i Forti". Esei ta nombernan ku pueblo a duna. Koraal Specht na Korsou komo ku e tin un muraya masha halto i e úniko manera ku bo por mira afó ta ariba, a haña e nomber "Miracielos".

Lei konose "strafgevangenis" i "Huis van Bewaring". Awor ora nos ta papia di un "strafgevangenis", nos ta papia di un kompleks kaminda tin un "Huis van Bewaring" den djele ku tin un sekshon ku yama "strafafdeling". E "strafafdeling" tin detenidonan ku a wordo sentensiá kuminsando ku mas di 8 luna te ku bida largo.

E "Huis van Bewaring" ta eksisti den otro kategoria, p.e. e sekshon "Huis van Bewaring" ta pa esnan ku a wordo sentensiá pa poko tempo (kortgestraften) di 1 dia te 8 luna. Pero e "Huis van Bewaring" tambe tin un sekshon aden di "preventieven", hendenan ku ta wardando nan sentensia. I den e "Huis van Bewaring" tambe bo ta haña e kategorianan: hubentut i muhé. Eseinan atrobe ta repartí den esnan pa tempo largo i esnan pa poko tempo (lang- en kortgestraften).

Dus e hendenan ku tin den Dakota no ta será pa mas ku 8 luna?

Van der Ree: Esei di un banda ta korekto i di otro banda no. Pa añanan kaba nos ta buskando un moda, pasobra ta ún "strafgevangenis" so tin den henter Antias i esei ta na Korsou. Antes esnan ku tabata wordo será pa hopi tempo mester a bin Korsou pa lei. E lei ei no a kambia; e ta eksisti ainda. Pero loke nos a ripara i esei no ta kos di awor, ta kos di 10 aña ku nos ta buskando un método pa purba tene kada "langgestrafte" riba su mes isla. Pakiko? Wel ora bo koi p.e. un tata di famia di Aruba i bo sentensié pa 9 aña, tin e posibilidat ku pa bon kondukta nos ta duné un "voorwaardelijke invrijheidsstelling", ku ta un deskuento di 1/3 parti i esei kiermen ku e por sali ku 6 aña. Pero imaginabo, e tata'ki ta bai laga un yui di 10 aña atras i despues di 6 aña e ta bai Ruba bek i e ta haña un yui di 16 aña, ku ya kaba ta yuda su mama of asta por tin un ofishi. Ademas di esei por tin mas yui i nan tur ta bira grandi. Pero e relashon entre e tata i su famia no t'ei mas.

Mayoria di e detenidonan, no tur, (tin kasonan di hende intelektual ku hopi sen) ta bin foi famianan pober of menos afortuná. Si bo koi un homber asina i bo seré, eksperensia ta mustra nos ku e kasá, mama i tata, i asta yui ta bin bishité na Korsou e promé aña 2 biaha. Nan tin ku paga e trip, nan tin ku paga un penshon, nan tin ku hür outo. Di 2 aña nan ta bin 1 biaha i di 3 aña nada. E relashon ta kaba i esei no ta bon. Sera un hende pa un kastigo no kiermen ku mester kibra su famia. Al kontrario, bo mester korigiele di tal forma ku ora e sali e ta un "better man or woman". Pa hopi aña a wor- →

Tras di muraya di prison (Dakota)

Na november aña pasá "Huis van Bewaring" di Korsou tabata den notisia pa motibo ku dos detenido di kaliber a logra hui foi di e isla na momento ku nan tabata wordo hibá dokter. Nada mas a ser bisá di e kaso aki i e investigashon ta pendiente te ainda. "Huis van Bewaring" di Aruba tambe a haña publisidat pa motibo di baimento di e hefe, sr. Hoek i e rumornan ken lo bira e hefe nobo. E siguiente entrevista a tuma lugá promé ku e dos akontesimentonan menshoná aki riba i ta trata prison den su totalidat.

Pa haña mas informashon tokante e prison nos a papia ku sr. David van der Ree, direktor di "Gevangeniswezen". Tambe tabata presente sr. Mitterman, sub-direktor ku tabata okupá ku trabou atministrativo i sr. John Hart, hefe interino di Dakota, ku masha poko a hiba palabra.

do mustrá ariba e echo ku no ta bon pa tene e hendenan di otro isla na Korsou pa tempo largo. Alafin nos a yega na sierto momento, e Ministro di Hustisia di e tempo ei (1975) a aksepta pa nos kuminsa komo medida di prueba, pa tene e "langgestraften" na Aruba, mientras ku ta trahando plan pa bin na un prison i "Huis van Bewaring" nobo na Ruba, pasobra esaki no ta sirbi mas. Mi ta sumamente kontento ku e medida aki pa 2 motibo: Bo ta tene e Rubianonan na Ruba mes, kaminda nan ta haña mas bishita, mas kontakto ku famia i kaminda nan tin nan mes "Reclassering". I di otro banda bo tabata manda hende Korsou ku en realidat no por a haña nan lugá, pasobra nan no ta di e isla. Loke si ta duelmi ta ku e prison nobo ta bai asina poko-poko (na de Vuyst) ku e resultado, ku e gastonan ta birando aña pa aña mas karo dor di inflashon i subimento di preis di materialnan di konstrukshon. T'asina nos a bin na "langgestraften", na Ruba, nos no por a tene nan aya pasobra nan kastigo ta bira dòbel. E "Huizen van Bewaring" t'asina chikito ku no tin un "werkplaats", ni skol, ni fasilidatnan pa sport, ún tin nada. Pero nos ta hasié di tal forma ku asina e kastigo ta bai termina, mas o menos un aña nos ta manda nan bek.

Aki motibonan un persona por bai será?

Van der Ree: Bo por komete 2 kos kontra di lei; esun ta un violashon i e otro ta un krimen. Riba krimen ta pará kastigo di prison i riba violashon ta pará seramento (gevangenisstraf i hechtenis). Bo tin violashonnan kontra lei di estado di opium ku ta un krimen i bo ta haña un kastigo hopi largo pe. Pa violashonnan chikito manera kontra leinan di trafiko i di arma, bo ta bai será i esei ta semper bou di 8 luna.

Den ki kaso bo por paga pa bo no bai será?

Van der Ree: Si bo haña un but i tras di un but semper tin un sankshon, p.e. tanto dia será. Seramento no tin tur biaha un but hunto ku ne. Awor aki na Antias si bo kore burachi ta 3 te 7 dia será sin kondishon ta wordo aplika. Naturalmente den e hustisia moderno no ta wak e kaso mas sino e persona. Un "kostwinner" ku wordo haña burachi ta haña un but i su reibewijs ta wordo kitá kondishonalmente, pero nan no ta bai korta su garganta. I nos ta spera ku esei ta traha preventivo ku e no ta bolbe hasié. Bo no por kontretisá tur kos komo preto i blanko.

E "langgestraften" ta hunto ku e "kortgestraften"?

Van der Ree: Wel, si. Nos no tin un "strafafdeling", dus nos no por separa nan foi otro. Pero apesar di e hèndikèp aki nos ta kere ku e manteshon di nan relashon familiar ta prevalese riba e deskomfort.

Hèndikèp

Pakiko e ta un hèndikèp?

Van der Ree: pasobra bo no mester pone un "die hard criminal" hunto ku un mucha ku a joyride. Hubentut si ta separá kompletamente i hende muhé tambe. Pero ki bo ta yama hubentut? 25 aña tin ora no ta adulto ainda. Nos mester tin un sekshon "langgestraften" un sekshon "kortgestraften", un sekshon "niet gestraften" i un sekshon muhé i hubentut. E sekshon "niet gestraften" ta e hendenan ku ta sospechoso i ta wardando riba nan kaso. Nan ta den "voorarrest". Mayoria biaha ora nan bai dilanti hues, e por deskonta e tempo sintá di e sentensia. Si bo komete un akto kriminal, hues ta wak 2 kos promé nan tene bo; tin posibilidat pa repetishon of tin posibilidat pa bula bai otro pais? Ora bo ta den "voorarrest" semper e hues ta tene kuenta den e kaso ku e kos ku bo a komete pa bo no sinta mas ku e kastigo minimo ku mag.

Kuanto tempo un hende por keda den "voorarrest" aki na Aruba?

Van der Ree: Ta depende kiko e persona a hasi. Si e investigashon ta dura hopi bo ta keda mas hopi. Pero tin preferensia pa esun ku mata keda mas tempo den "voorarrest", pasobra tog su kastigo lo ta largo. I den mayoria di e kasonan e "voorarrest" ta wordo kitá.

Kon halto e porsentahe ta di e residivistanan, esta esnan ku ta bai i bolbe bèk?

Hart: E ta kasi un grupo di mucha ku ta echa baina: joyride outo i ainda den droga. Di 100% ta mas o menos 40% ta bai i bolbe i di e residivistanan gran parti ta muchanan hoben.

Van der Ree: Pero korda bon, nan ta "kortgestraften". Pa joyride bo ta haña un luna. Ora tin repetishon, e kastigo ta bira mas pisá. Tuma un kaso di un mucha ku ta komete un ladronisia; e ta sali i ta komete un robo den algun lugá. Bo por bisa ku e kastigo ta bira pisá pasobra e la bolbe hasi malo, pero no t'asina. E kastigo ta mas pisá pasobra e la komete un robo.

Kiko nan ta hasi ku e hendenan ora nan yega aki?

Hart: Nan ta registra nan, nan ta bai ku e "wachtcommandant" i bewaker i nan ta tuma nan datonan personal i ta yena e formulario.

Van der Ree: Tur informashon ku bo mester, p.e. religion ta masha importante pa bo sa na kua misa e persona ta pertenese. Pasobra aki den tambe tin misa i lei ta bisa ku bo ta bai misa di bo nominashon.

Baimento di misa ta obligatorio?

Van der Ree: Laga nos poné asina; lei ta bisa ku e ta obligatorio, pero frankamente bo'n tin di obliga niun hende pa bai misa, pasobra mi kier sa ku e misa aki ta esun di mas mihó bishitá.

Repartishon di dia

Fuera di bai misa kiko mas e detenidonan ta hasi durante ku nan ta preso?

Van der Ree: Nan ta lanta 6 or di mainta i nan ta obliga di baña. Despues nan ta hana nan desayuno. Esunnan ku ta bai traha ta bai den "werkplaats". Nos tin: pottenfabriek, upholstery, garage, weldingshop, carpintería, mantenshon di e edifisio i nos tin un grupo ku ta hasi e lugá limpi. Esaki ta pa esunnan ku ya a pasa observashon, ku nos por konfia den "werkplaats". No lubida ku un "werkplaats" tin sierto peliger; no tin arma, pero si tin hopi instrumento ku por wordo usá komo arma. 9.30 tin un pause, un kopi kofi i un pida pan. Merdia 12 or nan ta haña kuminda. Hopi biaha mi ta tende e keho ku kuminda den nos instituto ta mas mihó ku na kas. Nos tin nos mes kushina i nos mes kòkinan. I nos tin detenido ku ta traha den kushina. I ku e kuminda ta bon ta berdat, pero e no ta luho, e ta masha moderá. Mi ta kere ku un hende ku ta será aki den, riba responsabilidat di gobierno mester kome bon.

Banda di 3 or e "werkplaats ta sera" i e ora ta kuminsa un kantidat di kos: les di beibel, sport, video, les di skol. Pa tur hende ku kier tuma les i nos tin lugá, pasobra e ta poko. Bishita speshal tambe ku ta wordo permití fuera di e dianan di bishita, pa motibo ku un hende tin algo importante di trata ku su "gemachtigde" tokante un negoshi. Te anochi 9 or ku ta "lights out".

Esaki lo tuma un 2 te 3 luna mas, pasobra nos ta bai prolonga e "lights out" pa motibo ku nos ta pensa di bai pone mas evenementonan edukashonal den siman, p.e. lektura i slides, un grupo di teatro pa duna show. Semper mi ta hasi e eksperimento na Korsou pasobra e lugá ta mas grandi i despues na Aruba. Asta un "kamerorkest" nos tabatin na Korsou i mas aun ku 9 or ta un ora masha tempran pa adultonan tambe. Pasobra hopi ta studiando den nan sel i ku bo paga e lusnan, bo no ta paga lus pa sel pero pa tur e sala. E ora bo ta perhudika kisas un estudio.

E repartishon di tempo aki ta konta pa tur klase di detenido?

Van der Ree: Tur detenido aki den ta pareu, pero e trabou di hende homber ta hopi mas pisá i mas amplifiká dor ku tin mas homber ku muhé. E muhénan ta kos di ultimo tempo. Na Korsou nan a kuminsa un 3 aña pasá; na Aruba t'e aña'ki. Bo ta kompronde ku no por tin e mesun kos pa 3 muhé ku bo tin pa 80 homber. Muchanan nos ta duna hopi posibilidatnan pa skol i deporte, e partinan edukativo, pero tambe ta hinka nan den workshop pa traha. Nos ta hasi bon di hasi meskos ku pafó; ku muchanan ta traha hunto ku adulto den workshop. Al kontrario, e tabata promé imposibel, pero di dia ku nos a habri e posibilidat aki nos a ripara ku e ta traha bon pa tur dos. E mucha ta traha mas serio i e adulto ta haña manera un sorto di geful di tata riba dje. E ta duna e mucha bon konseho.

Kuanto hende tin ta traha aki den?

Van der Ree: Nos no por bisa kuanto bewaker tin, esei ta un regla di seguridat. Aki den tin un total di 76 empleado ta traha. Entre nan nos tin un hende muhé i un otro ku ta bai wordo tumá. Speshalmente pasobra nesesidat ta mustra nos ku poko-poko e delikuente muhé ta subi.

Tin un biblioteka of sala di lektura?

Van der Ree: Chikito. Korda ku esaki ta un "Huis van Bewaring" i e hendenan antes ta bai kas ku 8 luna. Awor ku e la bira un →

(vervolg op pagina 15)

 VAN HET BESTUUR

Eind 1981 zijn er enkele voor het onderwijs belangrijke nota's verschenen: "Aanzet tot regulering van de Antilliaanse taalsituatie en de nota van de Beleidsnotakommissie "Enseñansa pa un i tur": een visie op het toekomstig onderwijsbeleid.
Bovendien is er een wetsontwerp bij de Staten ingediend: de Landsverordening houdende voorschriften m.b.t. de schrijfwijze van het Papiamento.
Deze landsverordening stelt voor een spelling op fonologische basis maar laat de mogelijkheid open voor de eilandgebieden om hiervan af te wijken.
Uit politiek oogpunt was dit nu misschien het enige haalbare, maar het is wel duidelijk dat het op den duur niet houdbaar zal zijn dat voor een taal gesproken door een 200.000-tal mensen, 2 of 3 verschillende spellingen zijn.

De Simar heeft zich in het verleden uitgesproken voor een spelling op fonologische basis en is nog steeds de mening toegedaan dat dit voor het onderwijs en het behoud en verdere ontwikkeling van het Papiamento het beste is.
T.a.v. bovengenoemde nota's en de landsverordening heeft het bestuur zich op het standpunt gesteld dat zij zich niet zal laten verleiden tot nutteloze polemieken, waardoor de sfeer vertroebeld wordt en waardoor er uiteindelijk niets gebeurt.
Bij de bestudering van al deze stukken zullen we uitgaan van datgene wat het beste is voor ons onderwijs en deze gemeenschap, waarbij wij zoveel mogelijk de realiteit van dit eiland in het oog houden.
De samenstellers van deze nota zijn van mening dat het Papiamento en het Engels naast het Nederlands officiele talen moeten worden.

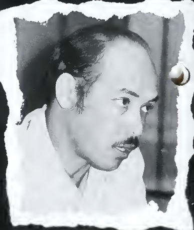
Het Nederlands funktioneert slechts bij een kleine groep nog als kommunikatietaal. Voorts is het Nederlands in het onderwijs verplicht; de rechtspraak vindt in het Nederlands plaats, hoewel de meeste mensen die met de justitie in aanraking komen deze taal slechts gebrekkig beheersen.
Het Papiamento is op de Benedenwindse eilanden de kommunikatietaal in het normale verkeer tussen de burgers, officiele aankondigingen en raadsvergaderingen vinden in de landstaal plaats; radio, t.v. en kranten gebruiken bijna uitsluitend het Papiamento.
Voor wat betreft de Bovenwindse eilanden is het gebruik van het Engels zelfs nog intensiever.
De kommissie is van mening dat de officiele erkenning van het Papiamento een garantie is voor het veiligstellen en het ontwikkelen van het unieke karakter van het Papiamento.
Voorts stellen zij dat tot nu toe in de diskussies over invoering van het Papiamento in het onderwijs vooral is gewezen op de onderwijskundige noodzaak hiervan, maar zij zijn van mening dat men altijd een belangrijk argument over het hoofd heeft gezien.
Immers weinigen zullen het eens zijn met het invoeren van het Papiamento in het onderwijs als deze taal, nog steeds gezien wordt als een tweederangs taaltje.
De officiele erkenning van het Papiamento zal de acceptatie van het Papiamento als instruktietaal vergemakkelijken.
Uitgaande van de gedachte dat de keuze van een tweede taal de "kohesie" tussen de eilanden van de Antillen moet bevorderen, komt de kommissie tot de slotsom dat de tweede taal op de Benedenwindse eilanden het Engels moet zijn en op de Bovenwindse eilanden het Papiamento.
Wij stellen ons achter deze voorstellen van de kommissie, want het gaat volgens ons om het erkennen van de realiteit van onze eilanden. Wij zijn echter van mening dat er t.a.v. de tweede taal van de Benedenwindse eilanden een onderzoek naar de tweede taal moet plaatsvinden om vast te stellen of dit inderdaad het Engels moet zijn.

Enseñansa pa un i tur

De beleidskommissie werd op 20 december 1978 bij Ministeriele beschikking ingesteld. Bij haar instelling kreeg de kommissie als taak een ontwerp-onderwijsbeleidsplan te ontwikkelen, waarin dient te worden aangegeven:

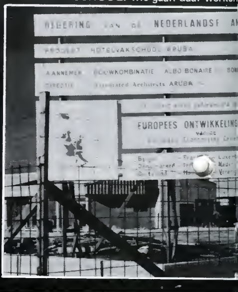
a. een makro-visie op het onderwijs van de Nederlandse Antillen, van waaruit geformuleerd worden
b. voorwaarden voor de bouw van een nieuw onderwijsstelsel en
c. voorstellen om binnen het huidige onderwijs op korte termijn veranderingen aan te brengen.

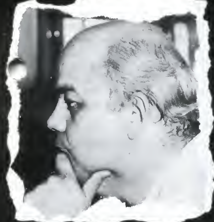
De kommissie heeft in de loop van 1979 gesprekken gevoerd met schoolbesturen, onderwijsvakbonden, ouders en leerlingen over de volgende punten: het taalprobleem, de onderwijsuitgaven, het zittenblijversprobleem, de leerplicht, de externe demokratisering van het onderwijs, participatie in het besluitvormingsproces, de besluitvormingsstruktuur, centralisatie en decentralisatie, de selektieproblematiek, onderwijs t.b.v. "nationbuilding".
Bij de samenstelling van de kommissie werd ervoor gezorgd dat alle eilandgebieden vertegenwoordigd waren.
De kommissieleden waren:

J. P. VEERIS, bij de start voorzitter

Aanz... regulerin... Antilli... taalsi...

HOTELVAKSCHOOL: wie gaan daar werken

R. F. R. HARMS, kommissielid.

et tot
ng van de
iaanse
ituatie

en?

J. P. Veeris, voorzitter (later R. R. van Breet); R. R. van Breet, vice-voorzitter (later H. P. A. Toré); M. P. van Harte, sekretaris; R. S. Francisca (later W. S. Smith); R. F. R. Harms; S. M. Lamo; mej. B. G. Falbru, werd in 1979 ambtelijk sekretaresse.

Uitgaande van een schets van het huidige onderwijs en de maatschappelijke kontekst komt de kommissie tot een toekomstbeeld van een aan de Antilliaanse samenleving aangepast stelsel van primair, sekundair, tertiair en volwassenen onderwijs.

De nota wordt bestudeerd door het bestuur en onze onderwijskommissie. Op het eerste gezicht bevat het waardevolle ideen en gedachten voor een toekomstig onderwijssysteem.

In het verleden heeft de Simar meermalen felle kritiek geuit op het ontbreken van een onderwijsvisie. Wij geloven dat deze nota

een zeer waardevolle stap in de goede richting is.

Het bestuur is zich aan het beraden over de beste manier om mee te helpen de ideen in deze nota vastgelegd uit te dragen zodat niet alleen de leerkrachten, maar ook de ouders en andere belanghebbenden er kennis van nemen en zich er een mening over vormen.

In dit kader zij nog opgemerkt dat het bevooroordeelde kommentaar dat onlangs in de Amigoe verscheen (19-1-82) slechts getuigt van een uitermate gebrekkige kennis van de problemen waar ons onderwijs mee te kampen heeft. Scribent van het bedoelde kommentaar geeft daarbij blijk van het feit dat hij het rapport of niet gelezen heeft of niet begrijpt. Wij neigen het laatste aan te nemen daar de auteur reeds zelf aangeeft geen snars te begrijpen van een algemeen gehanteerde onderwijsterminologie. Bijzonder dom komt het ons voor wanneer de scribent zich dan ook nog meent te moeten scharen in de rij neurotici, die achter elke aanzet tot verandering een "rood" komplot bevroeden. De Amigoe-redactie doet er beter aan zich in dit soort zaken wat genuanceerder op te stellen.

Solidariteit

In de afgelopen maanden heeft het bestuur openlijk steun betuigd aan de akties van de UPA en de FTA en we hebben deze bonden ook geholpen om te zoeken naar oplossingen voor hun problemen.

Dat onze stellingname niet overal in goede aarde gevallen is blijkt uit een redaktioneel stuk in de ATIA-News en de overbekende laag bij de grondse, racistisch getinte aanval op het bestuur in het "nationale" dagblad.

Het ATIA-stuk is gepubliceerd in de Amigoe d.d. 7 januari 1982. Wij willen nogmaals duidelijk stellen dat wij alle ontwikkelingen in deze gemeenschap die afbreuk doen aan de rechten van de werknemers aan de kaak zullen stellen en bestrijden. Het recht op inspraak wordt algemeen met de mond beleden, maar in de praktijk komt er bar weinig van terecht. De Simar heeft dit aan den lijve ondervonden en ondervindt het nog steeds. Het is voor ons onaanvaardbaar dat er over ons beslist wordt buiten ons om. En als vakbond alleen doe je er niet veel tegen. De vakbonden hebben elkaar nodig om op de been te blijven. Het doet ons genoegen te mogen vaststellen dat steeds meer vakbonden van deze realiteit doordrongen worden. De tijd dat onderwijzers zich als een apart, elitair groepje konden opstellen is allang voorbij, mensen.

We hebben het misschien een beetje beter dan de rest, maar uiteindelijk zitten we allemaal, van de laagstbetaalde arbeider tot de hoogst gesalarieerde ambtenaar, semi-ambtenaar of funktionaris, in hetzelfde schuitje.

De hotelvakschool

Het gebouw komt binnenkort klaar en in het nieuwe schooljaar begint de zaak te draaien. Aruba is een tak van beroepsonderwijs rijker. Onze vraag is: wie gaan daar werken? Welke bevoegdheden zijn er vereist? Op deze vragen kunnen de onderwijsinstanties ons nog steeds geen antwoord geven.

We hebben een spoedvergadering hierover aangevraagd zowel met de Gedeputeerde van Onderwijs als met het Departement van Onderwijs.

Een ding is zeker, zolang er lokale krachten zijn die aan onze hotelvakschool kunnen werken, zullen we niet dulden dat er buitenlanders of mensen buiten het onderwijs worden ingezet.

Het lezen van literatuur in het voortgezet onderwijs

DOOR WIM RUTGERS (eerste deel)

Lezen is bij ons niet zo erg populair. Het lijkt gemakkelijker voor iemand om enkele guldens neer te tellen voor één videoband met een film van dertien in het dozijn, dan voor dat geld een abonnement op de Openbare Leeszaal te nemen, waarvoor een jaar lang boeken geleend kunnen worden. Tien dollar voor een feestavond is langzamerhand gewoon, hetzelfde bedrag voor het kopen van een boek ridicuul . . . Als iemand aan het strand zit te lezen, is het zeker een toerist . . . Zo zal er ook nauwelijks een leerling zijn die voor verjaardag, Sint of Kerst een boek vraagt als cadeau; en een boek geven doe je ook niet. Welk percentage van de ouders van onze leerlingen leest regelmatig boeken en heeft thuis een goed gevulde boekenkast? Waarschijnlijk zijn daarvoor wel een aantal oorzaken aan te wijzen als historische, klimatologische en linguistische, maar dat neemt niet weg dat we gebrek aan leeslust en het ontbreken van belangstelling voor boeken ernstig dienen te nemen. Geen zich ontwikkelend land kan het zonder lezen stellen.

Als ik nu naar het onderwerp: het lezen van literatuur, kijk, wordt het beeld nog somberder. Want als er dan al gelezen wordt, zijn dat zeker geen 'literatuurboeken"; dat doe je alleen omdat het moet voor het examen. Leerlingen onderscheiden het literaire lezen duidelijk van het lezen voor je plezier. Dat laatste bestaat dan uit het lichte genre: strips, doktersromans, bestsellers, enz. Voor het literaire werk hebben ze vaak geen goed woord over.
En wanneer ik me tenslotte realiseer dat literatuur ook poezie omvat, dan constateer ik dat daar geen enkele leerling meer voor warm te krijgen is. Een moeilijke roman is altijd nog duizendmaal beter dan een gedicht!
Dit is een somber beeld, maar een constatering die de laatste jaren als er over literatuur gesproken wordt regelmatig opduikt, hier en in het buitenland. Uitspraken varieren van: 'de roman is dood, het lezen behoort tot het verleden, wij leven nu in het beeldtijdperk en het literatuuronderwijs doodt onherroepelijk elke belangstelling die de jongere mens van nature wel voor lezen bezit'.
Laten we ook de andere kant van de medaille bekijken. Is het beeld werkelijk zo eenzijdig negatief? Als jongeren hun hobby's opgeven wordt daarbij toch ook vaak 'lezen' genoemd? In de lagere klassen van het voortgezet onderwijs zijn leerlingen toch vaak uit zichzelf verwoede lezers, als ze maar voldoende aanbod van voor hen interessante boeken hebben? Neemt de belangstelling af met het toenemen van het huiswerk, met het literaire lezen? En hebben de critici van het huidige literatuuronderwijs dus gelijk, dat de taalleraren en de school met alle eisen de leerlingen het leesplezier ontnemen? Heeft de school tot nu toe gefaald in het aanbod van boeken en de presentatie daarvan?
Wanneer we ons in het voortgezet onderwijs bezig houden met het lezen van literatuur, dan moet dat gebeuren vanuit een pedagogisch uitgangspunt, wat impliceert dat niet de literatuurwetenschap of de literatuurgeschiedenis met allerlei ingewikkelde terminologieen en feiten, zoals dat maar al te vaak het geval is in de schoolboeken en lesmethoden, centraal staat, maar de leerling: ". . . the structure of teaching and learning must be based on pedagogical considerations and need not mirror the scholar's view of his field . . ."
Steeds behoren we ons af te vragen: wat kan en wil deze leerling en op grond van die gegevens baseren we onze stofkeuze. Dat houdt dus voor een groot aantal leerlingen een aanpassing van het aanbod in in de richting van door leerlingen gewenste boeken als jeugdliteratuur en lichtere werken, tegenover het traditionele 'zware' genre. Deze methode zal daarom proberen de individuele leerling zoveel mogelijk ruimte te laten zijn eigen keuze te maken als het gaat om *wat* hij leest. Wij zullen ons vooral met het *hoe*, de manier waarop hij leest, bezig houden.

Leesdoelen

Het lezen in het voortgezet onderwijs moet zich tot doel stellen: de leerling beter leren lezen. Zouden we op grond van het in de inleiding geschetste sombere beeld besluiten dat het leesplezier het uiteindelijke doel moet zijn, waarbij de leerling uit zichzelf de behoefte heeft te lezen, dan is dat natuurlijk een prachtig ideaal, maar realisme geeft in dat we veel leerlingen alleen maar een werkelijk plezier zouden doen door de hele school te sluiten en af te schaffen. Het aankweken van leesplezier is m.i. daarom te vaag als doelstelling, maar wel moeten we voor ogen houden dat het lezen zo plezierig mogelijk moet zijn voor de leerling.
Lezen bevordert de taalbeheersing. Een taal, of het nu je moedertaal of een andere is, kun je luisterend en lezend verwerven. Zonder veel lezen beheers je een taal nooit goed. Dit moeten we ons steeds goed realiseren. Geef de leerlingen de kans een taal te verwerven door hem veel in die taal te laten lezen!
Door lezen leer je de cultuur van een land en een maatschappelijke structuur beter kennen. Dit is zeker waar, maar volgens mij toch secundair als leesdoel, want dit kan via geschiedenis en maatschappijleer beter, want systematischer gebeuren. Dit houdt een duidelijke beperking van het aanbod literatuurgeschiedenis in. In de eerste plaats lezen we een boek als taalwerk.
Door lezen leer je jezelf beter kennen. Je komt met problemen in aanraking die je voor die tijd niet zag, je wereldbeeld wordt verruimd. Via identificatie met romanfiguren realiseer je je wie jezelf bent. Ook dit is een prima doel, maar in het onderwijs secundair, want het is niet onderwijsbaar. Wel kunnen we als leraren in deze richting werken en dat is belangrijk. Lezen is een persoonlijke zaak, waarbij dit ene individu zich terugtrekt op zichzelf met een boek van zijn keuze. We kunnen eisen dat een leerling leest, niet dat 'hij er wat aan heeft'.
Jan Griffioen vat de leesdoelen in zijn didactische handboek voor het Nederlands, *Zeggenschap,* aldus samen: "Literatuur is een belangrijk element in de enculturatie en socialisatie van de opvoeding (resp. overdracht van →

de cultuur van een groepering aan het 'in te lijven' individu; het proces waarbij de overdracht plaatsvindt van cultuurelementen die het mogelijk maken zich op adequate wijze te bewegen in die sociale groeperingen, die voor de betrokkene relevant zijn)". Of nog pregnanter: "Literatuur en literatuuronderwijs kunnen een bijdrage leveren tot de bewustwording bij de leerling van de wereld en van zijn positie daarin". Zo zijn er in de loop der jaren heel wat leesdoelen geformuleerd, die alle een zekere geldigheid bezitten. Het onze is in de eerste plaats: het beter leren lezen, zodat de leerlingen zich er duidelijker van bewust worden hoe en wat ze lezen.
Een dergelijke formulering houdt duidelijk een waardering in; ze veronderstelt dat er ook slechte leesmanieren zijn en vormen die wel in de vrije tijd voorkomen, maar die in de onderwijspositie niet thuishoren. Oppervlakkig lezen als verstrooiing is voor de vrije tijd zeer belangrijk, maar kan nooit een onderwijsdoel zijn; het gedachteloze lezen van boeken die algemeen verbreide vooroordelen bevestigen of versterken gebeurt in het dagelijks leven wel, maar is pertinent geen onderwijsdoel. Door leerlingen bewust te leren lezen worden dergelijke leeswijzen juist bestreden!

Werkwijze

Leerlingen en leraren zouden nu kunnen tegenwerpen: maar lezen hebben we (ze) op de lagere school toch al geleerd? Wat moeten we in het voortgezet onderwijs dan nog bijbrengen? Met andere woorden: wat houdt beter lezen concreet in?
Ik wil me hier niet bezighouden met de 'technische aspecten' van het hardop voorlezen als duidelijkheid, verstaanbaarheid, articulatie, uitspraak, zinsintonatie, snelheid en expressiviteit (die behoeven ook in het voortgezet onderwijs nog heel wat oefening!)', maar met het lezen van grotere gehelen van fictionele teksten (het lezen van literatuur).
Vragen als "Mag ik dit boek lezen?"; "Geej me a.u.b. een leuk en spannend boek voor de lijst!" en "Is dit een goed boek?" plaatsen ons als leraren vaak voor een conflict. Wat staan we toe, wat vinden we beneden onze literaire maat?
We bepalen ons antwoord aan een leerling die een dergelijke vraag stelt op grond van twee overwegingen. We sluiten aan bij het niveau van de leerlingen, wat wil zeggen: 1. Wat kan deze individuele leerling aan qua taalgebruik (is dit boek voor hem/haar niet te moeilijk geschreven?) en 2. Wat kan deze individuele leerling inhoudelijk aan (is dit boek voor hem/haar niet te moeilijk of kinderachtig qua problematiek?).
Of met de woorden van Jan Griffioen: "Gegeven de pedagogische doelstelling wordt de stofkeuze bepaald door de vraag of een tekst a. voor een bepaalde leeftijd, b. op een bepaald niveau, c. voor een bepaalde sekse, d. van een bepaalde leerling, e. uit een bepaald milieu, f. betrekking heeft op leven en samenleven. Er spelen nog wel meer variabelen in de stofkeuze een rol (woonplaats, godsdienst e.d.), maar deze zijn de belangrijkste. Aan deze variabelen lijkt me elke literair-wetenschappelijke overweging ondergeschikt".
Terloops wijs ik er even op dat de woonplaats dus pas de zoveelste factor is bij Griffioen, waarmee het argument "onze leerlingen lezen niet omdat ze geen leesstof over de Nederlandse Antillen (Aruba) krijgen" sterk aan waarde verliest. Herkenbaarheid is niet gebonden aan de geografie. Zo is ook veel Antilliaanse literatuur onze leerlingen wezensvreemd. Wat moeten vijftien- of zestienjarige leerlingen met de problematiek als in 'Mijn zuster de negerin', 'Weekendpelgrimage' en 'De rots der struikeling' aan? Deze wereld van volwassenen is hen vreemder dan die van een puber in het noorden van Europa of Canada! Dit moet ons voorzichtig maken bij de veronderstelling dat Nederlands Antilliaanse literatuur zonder meer gemakkelijk overdraagbaar is.
Een logisch gevolg van het bovenstaande lijkt me dat we de leerling in elk geval in het begin, vrij laten in de keuze van *wat* hij leest en dat wij in onze voorbeelden zoveel mogelijk proberen aan te sluiten bij de voorkeur van een meerderheid in de klas. Dat zou jeugdliteratuur kunnen zijn; maar ook detectives, science fiction, bestsellers en andere soorten zijn mogelijk.

Wij proberen een methode te vinden waarbij we geen principieel onderscheid maken in de behandeling tussen de 'hogere officiele' literatuur en 'lectuur'. We bespreken ze op dezelfde manier, wat natuurlijk het uitsluitend behandelen van de gecanoniseerde literatuurgeschiedenis volkomen uitsluit.
Hoe leren we onze leerlingen om te gaan met fictionele teksten? Nog eenmaal Jan Griffioen, die een aantal belangrijke stellingen, aan H. Mearns ontleend, weergeeft:
— Wees nooit dogmatisch en doe nooit superieur. Iemand heeft het recht op zijn eigen smaak, hoe laag het niveau (voor jouw gevoel) ook moge zijn.
— Wanneer iemand op een bepaald smaakniveau verzadigd is, zal hij vanzelf naar het volgende gaan.
— De iets betere werken moeten bij de hand zijn op het juiste moment. Een goede bibliothecaris kan het groeiproces aanmerkelijk versnellen.
— De iets betere werken hoeven dit in de ogen van de volwassenen nog niet te zijn.
— Het lezen moet als iets zeer aanlokkelijks worden voorgesteld, en wel liefst door kinderen zelf.
Wanneer een kind ergens enthousiast over is, is dat voor zijn leeftijdgenoten veel overtuigender dan wanneer volwassenen hun enthousiasme uitdragen.
— Elke opvoeder moet eerlijkheid betrachten, vooral op het gebied van zijn literaire voorkeur. Het heeft geen zin je in dit opzicht beter voor te doen dan je bent.

Stimuleren

De leraar is dus eerder stimulerend dan lerend bezig. Uitgaande van de leerling zorgt hij ervoor dat hij met een overvloed van materiaal aanwezig is, en dat de leerling op allerlei manieren aangemoedigd wordt daar iets mee te gaan doen. Leren van iets is afhankelijk van het *doen*. Zonder oefening en training wordt iemand geen goede sportsman, musicus, vakman of . . . lezer. Willen we de leerlingen beter leren lezen dan moeten we ze allereerst wennen aan de gedachte dat ze veel moeten lezen. Een eerste eis is ze te dwingen veel te lezen, zonder dat is geen leesonderwijs mogelijk. Een leerling (en leraar) komen niet op school om te zitten, maar om te werken.
De leerlingen moeten het vanzelfsprekend vinden dat ze veel lezen, en een leraar die het vanzelfsprekend vindt dat zijn leerlingen niet lezen is in dit opzicht geen goed leraar.
In de klas en in de schoolbibliotheek is dus veel leesstof aanwezig: kranten, tijdschriften van allerlei aard, hobbyboeken, strips, non-fiction en . . . lectuur en literatuur. Daarin lezen de leerlingen gedurende de loop van de hele schooltijd en daaruit maken ze hun individuele keuze van dat moment. Zo lezen ze in elk geval een veelvoud van de tot nu toe geeiste 'examen-leesstof'.
De leraar stimuleert en controleert. Hij praat met zijn leerlingen over wat ze lezen, wat ze →

Lezen bevordert de taalbeheersing.

Als iemand aan het strand zit te lezen, is het zeker een toerist.

goed vonden, wat niet, hij laat de leerlingen met elkaar over het gelezene praten (die vrijheid moeten ze hebben!) ; hij controleert doordat hij de leerlingen laat opschrijven waarover ze gelezen hebben of noteert zelf, stelt controlevragen en laat zijn leeslessen voortdurend vergezeld gaan van leesopdrachten. Zo leert de leerling zelf te kiezen, zijn keuze te verantwoorden (mondeling en schriftelijk) en thuis te raken in de bibliotheek en de wereld van het boek.
Als de schoolleiding en de leraar voor voldoende leesstof zorgen, mede aan te schaffen op advies of verzoek van de leerlingen, is het niet-willen-lezen achter de horizon verdwenen. Daar staat elke leraar volstrekt onverzoenlijk tegenover; elke leerling moet lezen, al zijn het alleen maar strips!
Het *wat* van het lezen is dus vrijwel onbeperkt, de keuze moet zo ruim mogelijk zijn. Ik praat hier niet over pornografie of politiek 'gevaarlijke' boeken. De literaire doelstellingen blijven uiteraard binnen de doelstelling van de school als geheel en ons onderwijs als zodanig. Ik pleit alleen voor uitbreiding van de schoolbibliotheek met materiaal dat tot nu toe te vaak afwezig is: kranten, tijdschriften, strips, detectives, doktersromans, en andere lichtere lectuur. De literatuur heeft tot nu toe een te exclusieve plaats ingenomen, wat het lezen in de weg heeft gestaan!
Naast deze wijze van leesonderwijs, die van uitermate groot belang is, mits er voldoende materiaal is, dat door voortdurende aanvulling nieuw en interessant blijft, moet er toch ook een systematiek in het lezen worden aangebracht, waarbij we de leerlingen leren *hoe* ze met boeken kunnen omgaan. Hierbij beperk ik me dan tot het lezen van fictionele teksten. De leerlingen die bij voorkeur non-fiction lezen zullen dat, al was het alleen maar voor het examen, moeten afwisselen met fictie; zo zal ook de leerling die fictie als voorkeur heeft, heel wat studieboeken moeten doornemen voor de 'nuttige' vakken. Goed lezen kan de leerling alleen maar leren van iemand die zelf goed kan lezen en daarvan in de lessituatie verslag wil doen. Zo is voorbereiding op de leeslessen allereerst een 'bereid zijn' om dit te doen, en wel in twee betekenissen: — bereid als 'gereedgemaakt' zijn, dus voldoende bekwaamheid bezitten, en — bereid als het willen, het genegen zijn om het te doen.
Op lange termijn betekent voorbereiding een planning maken voor de school en voor elk schooljaar, op korte termijn de lesplanning. De sectie spreekt de werkzaamheden af: *hoe* pakken we het aan (methode) en *wat* behandelen we (boekenlijst), waarbij de bovenstaande uitgangspunten leidraad zijn. Het tweede zal dus noodzakelijk vaag en algemeen geformuleerd moeten worden; het eerste kan wat concreter ingevuld worden, maar ook hier geldt dat als we theorie geven, we dat alleen doen als ze functioneel is, d.w.z. als het beter lezen van deze leerlingen ermee gediend is.

(wordt vervolgd)

Koperashon entre karamba i SKOL & KOMUNIDAT

Dos miembro di e redakshon di Karamba dia seis di desèmber a bishita Aruba pa kombersa aki ku nan koleganan di Skol & Komunidat. E kombersashon aki a tuma lugá den kuadra di e deseo mutuo di siña konose otro mas mihó i di yega na un forma di koperashon.

Durante e kombersashon a interkambiá na promé lugá sierto informashonnan práktiko i tékniko, por ehempel tokante e gastonan di imprenta, e struktura di e redakshon i e partishon di trabou den e redakshonnan.
Tambe a papiá riba e problemanan ku revistanan manera Karamba i Skol & Komunidat ta enfrentá. Tabata evidente ku e problema di mas grandi pa ambos revista ta pa haña hende ku ta dispuesto pa pone man na obra, pa yuda no solamente ku nan boka pero ku un partisipashon real i riba un base regular: Ta bèrdat ku tin hende ku no tin talento pa skirbi (of miho bisá: ku ta kere ku ŋan no tin . . .!), pero tin un nesesidat grandi tambe pa hende ku ta yuda ku atministrashon of ku tipmento, mester tin hende pa traha i mantene un 'file'. . . Den un palabra, tin bastante trabou!
Pa loke ta trata koperashon e redaktornan di Karamba i esnan di Skol & Komunidat a yega na algun kombenio konkreto kaba: Na promé lugá nos a duna otro outorisashon di usa artíkulo di otro. Ademas nos a palabrá ku ora un di e redakshonnan mester di informashon ku ta mas fásil di alkansa pa e otro redakshon, nos lo tuma kontakto ku otro i yuda otro ku e informashon ei. Tambe lo ta posibel pa un hende di Karamba i un di Skol & Komunidat traha hunto riba un entrevista of un artíkulo, asina ku despues e artíkulo ei por sali den tur dos revista pareu. Den un kaso asina nos por disidi di sali riba mesun dia.

Otro kombenio ta ku nos ta bai evalua tanto e kontenido komo e lay-out di ambos revista pa asina nos por hisa e nivel di tur dos.

Por último a wordo diskutí e idea di yega na un órgano kolektivo pa e sindikatonan di maestronan di Aruba, Boneiro i Korsou. Tur hende presente tabata di akuerdo ku esei den prinsipio lo ta ideal. Di tin un revista so lo tin varios bentaha: na promé lugá e maestronan di e tres islanan lo ta mas mihó na altura di otro su situashon. Ademas e ora ei un sindikato chikito manera Simabo di Boneiro tambe lo tin oportunidat pa publika sierto kos na un manera regular i drechi, loke awor ta hopi difisil pa nan pa motibo di plaka. Ora tin un revista so (pero ku un edishon mas grandi) lo ta hopi mas barata tambe. E espasio finansiero ekstra ei lo por wordo usá pa hasi e revista mas 'pisá' i atraktivo ainda. Pero e idea di bini ku un revista kolektivo naturalmente mester hecha. Ademas e mester wordo diskutí ampliamente ku e diferente direktivanan i ku e miembresia.
For di awor Karamba i Skol & Komunidat a kuminsa un koperashon limitá. Nos a palabrá ku en prinsipio dia promé di mart nos ta bini hunto atrobe pa evalua e promé fase di nos koperashon.

(vervolg van pagina 9)

"strafgevangenis" nos ta tratando di oumenta e literatura poko-poko. Nos ta depende na Korsou espesialmente, ku ta hopi mas grandi, pero aki tambe riba e bondat di e hendenan ku kaba di lesa buki i kier trese nan aki pa nos. Naturalmente bo ta kompronde ku e bukinan ta wordo sensurá. Nos no ta duna bukinan ku por lanta emoshonnan aki den, p.e. rasismo, terorismo. Un buki ku tin un tiki seks aden ta lógiko pero no pornografía. E sensura ta meskos pa video i telebishon. Nos mishon hopi biaha ta hopi imposibel. Korant tambe nan ta haña diariamente i esei ta sigui sirkula bou di nan ...es.

... hendenan ku ta studia, di unda nan ta haña e bukinan?

Van der Ree: Nos ta bai mas aleu. Un hende ku tuma p.e. un estudio por eskrito-korda bon, e ta traha; e ta haña sen. Su salario nos ta parti na dos. E mitá di e salario e mag di usa den kantina, kosnan ku e no ta haña (buskuchi, sigaria, "juice"). E otro mitá nos ta spar pe. Ora e sali e tin un fondo ku e por machika lodo, laga nos yamé asina.

Foi di e fondo ei, si e kier sigui un kurso por eskrito, e ta pagé foi dje. Si e kabé, nos ta pagé 100% bek. E no tin nod'i kaba e kurso total, pero maske ta un parti di dje. Esaki ta pa stimula e hendenan.

Tin hopi hende ta hasi uso di e fondo aki?

Van der Ree: Wel, mi no sa di Ruba. Nos tarea prinsipal den un prison ta pa koregi. Hues kisas — mi no ta bisa ku t'asina — por duna un kastigo komo pago, pero mi tarea den prison ta pa usa e tempo ku hues dunabo pa yudabo mas tanto posibel pa ora bo sali bo ta un mihó hende. Pesei nos tin ku ...si tur kos ku nos por pa logra esaki. Pero ... ta tur kos por.

Estudio

Ki klase di estudio e detenidonan ta skohe pa sigui?

Van der Ree: Ta straño. Apesar ku nos tin "upholstery", e detenidonan ta siguié hopi por eskrito pa nan haña idea di e modelo. Un otro kurso ku nan ta sigui foi American Educational Institution ta p.e. "waiter". Pa nan por haña e base i despues di e kurso por eskrito nan ta bai hopi i mas fasil den un kurso práktiko. Di Antilliaanse Onderwijs Instellingen (A.O.I.) hopi, pero basikamente e kursonan di nivel abou. E muchanan yong en general no ta mucho interesá, pero nos ta "coach" nan mas tanto den e direkshon ei. Voral ora nos ripara ku lasti...amente e "feitelijke analfabetisme" a ouenta. Un persona asina por skirbi su nomber, pero esei ta tur kos tambe. Nos ta purba hiba nan serka nos maestronan ku tin un "hell of a job", pasobra ta enseñansa individual nan tin. Nos ta masha satisfecho i nos mester bisa ku nos tin suerte na Korsou i tambe na Ruba, pasobra e maestronan ta meskos foi shelo nan a baha.

E maestronan aki ta traha komo boluntario?

Van der Ree: No, nan ta wordo pagá. Nan ta traha "part-time" komo ku nos no por haña "full-time". Tin hopi hende ku tin un diploma di algo ku ta na kas, pero nos no por tumá nan, pasobra e kontrol no ta optimal. Nos tin sport i les banda di otro i ta de bes en kuando por tira bista. E maestro mester tin un sierto dominio. P.e. bo no por manda un preso para den huki of duné "strafblaadjes" manera na skol. T'abo mester kultiva e "good-will" serka un detenido.

Pakiko nan a disidí di traha e lugá nobo na de Vuyst?

Van der Ree: Masha fasil. Dia nan a traha e lugá aki na 1945, no tabatin Dakota. Ku tur problema ku nos tabatin: ku nan ta tira droga over di muraya, ku nan ta pone palo i pone trapi pa subi wak p'aden. Awor asta ta trahando un edifisio hopi halto banda di nos. Ta un problema serio. Bo ta kita e privacy di e hendenan. Pesei nos a skohe un lugá ku ta un poko isolá, pero tambe un kaminda ku nos por haña hopi tereno pa kasi nada. E tereno ta klipgrond ta kiko bo ta bai traha einan? Ei gobierno por a duna nos un kantidat basta grandi pa tur e fasilidatnan ku bin den e lugá nobo. Den e promé fase e lugá ta karga 211 hende. Bo no ta trahé pa hinka mas hende, pero ku pensamento den futuro. E poblashon ta krese; turismo sigur ta trese e diferensia entre riko i pober i tambe su problemanan.

E obranan ku e detenidonan ta traha den werkplaats ta wordo bendí?

Van der Ree: Parti nos ta bende i parti ta kos ku nos mes a drecha pa hende di pafó. Nos ta hasi hopi pa mantenshon di meubelnan antik i matmento di stul. E reparashon ta relativamente barata, pasobra e gastonan di kuminda no ta inklui den e trabou.

Kiko e detenidonan ta hasi pa dianan di fiesta?

Van der Ree: Nos tin dianan speshal. Karnaval no ta kai bou dje. Nos tin p.e. dia di Outonomia. Pa nos e ta un dia grandi di deporte kaminda tin kompetensia di vòli, basket, dam, domino, ets. Aña di la Reina tambe mayoría parti ta un dia deportivo, pero tambe nan ta haña algo aserka banda di kuminda. Pasko di Nasemento na Korsou, Reklassering, Leger des Heils, American Women's League ta trese makuto di pasko. Aña bieu anochi nos ta laga e lusnan sende te mainta.

Nan ta haña bishita riba e dianan ei tambe?

Van der Ree: E oranan di bishita ta keda riba nan dianan normal. Bishita ta un kos masha sensibel. Na Hulanda p.e. bo ta yena un formulario ku 4 persona riba i ta e hendenan aki so ta bin bishitabo. Aki nos tin bishita habrí; tur hende por bin. Konsekuensia ta si, ku e tempo ta bira kortiko. Nos eksperensia ta mustra ku e detenidonan ta preferá esei riba e bishita di 4 persona, pasobra hopi biaha e kombersashon durante e bishita ta bira "doelloos". E no tin sentido. Preventivonan tin bishita tur diahuebs i esunnan sentensiá tur diadomingo. Di 9 or pa 12 or, pero ta depende di kuanto hende tin. Si tin hopi nos ta hasi e tempo mas kortiko. Tin 3 hòki di bishita i den kada un por bai 1 te 3 hende. Tambe tin hende ku ta bisa ku nan kier papia nan so, pasobra nan tin algo serio di papia. Banda di e dianan di bishita tin bishita speshal. I nos ta hasi eksepshon; e persona ta pidi e hefe i e ta duna e posibilidat pa bishita fuera di e ora of dia stipula i esei ta segun sita. E ta depende di e nesesidat i ta dura mei ora te 1 ora, tin biaha asta mas lat.

Boso ta yega di konose e detenidonan personalmente?

Van der Ree: E hefe ta obligá pa lei pa papia ku kada preso ku kier papia kuné 2 biaha pa siman, riba diamars i diabierna. Nos tin masha bon kontakto ku e detenidonan, mi'n por gaña. Nos tin sierto normanan ku ta duna e posibilidat ei tambe. P.e. aki den no tin niún hende pero niún hende ku ta priminti un kos i keda sin kumpli kune. Mi ta kastiga e kos ei masha pisá. Pasobra e persona aki den no tin posibilidatnan di salida. Si bo no kumpli e persona ta frustra; t'abo ta tur kos pe: su dokter, su tata, su mama, su ruman, su amigo, su trahadó soshal. Nan sa ku nos ta kumpli ku promesa i nan sa ku nan ta haña un tratamento onesto. E momento ku no tin hustisia mas den prison lubida, ami no kier t'ei.

Empleadonan di Dakota

E empleadonan trahando den e "Huis van Bewaring" aki, ki klase di edukashon nan tin?

Van der Ree: Pa bo por drenta aki den bo mester un "toelatingsexamen". Den e eksamen aki ta sali na kla si un persona por kombersa, si e por kompronde su idiomanan sufisiente i hulandes pe por traha un raport, si e sa konta pa e por konta e dianan ku falta di un sentensia. Bo mester ta físikamente bon, esta gekeur dor di dokter. Bo ta pasa un test psigológiko i nan ta hasi un investigashon di antesedentenan. E por kai riba famia si e famia ta masha problemátiko. Mi'n ta husga yui dor di tata of mi'n ta husga yui pa un kos ku e la hasi dia e tabata chikito. Nos ta selekta e hendenan masha prudentemente, pasobra kada empleado ku ta traha aki den ta dualístiko: Di un banda e mester ta un persona ku ta kariñoso i kier yuda i por forma un relashon ku e detenidonan. I di otro banda e mester ta un bewaker. E mester tin un sierto disiplina i mester ta un tiki strikto i mester tene su mes na e →

normanan di e instituto. E ta masha komplika. Di un banda mi por kastiga un persona ku no a tene su mes na e reglanan i di otro banda si e pidimi yudé mi ta hasié. Un di e eksigensianan di un prison ta pa nunka karga un detenido na kurason of odié. Bo por kastigé si ta nesesario, pero ora e kaba di sinta su kastigo, niún hende pero niún hende no por bin bek riba e kastigo ei. NO ta bisé: korda ku bo tabata será kaba ni nada.
E empleado ta haña su edukashon di servisio. E ta haña "staatsrecht, gevangeniswetten, wettelijke bepalingen, personeelsinstructie, i bepalingen voor gedetineerden". En general tur e enseñansa i tambe kon pa usa un arma i konosemento di arma i ta pasa un eksamen. Si e pasa ku eksito e ta drenta den "vaste dienst". E kurso ta dura mas o menos 1 aña. Tin ora mas largo, pasobra e inspektornan ta masha poko. Awor nos a kaba di haña un hende pa yuda nos (Sr. Hoogenboom). Mi a buské masha minesiosamente na Hulanda pa motibo ku e intenshon ta pe keda 2 aña, kisas e wordo prolonga ku un aña mas. Nos ta bai kuminsa kambia tur lei, pero no ta pone lei hulandes na nan lugá. Nos tin ku pone normanan masha skèrpi riba e mentalidat ku nos tin. Ora esei ta kla, nos ta manda e pakete pa Staten i si e wordo aksepta, nos ta bai traha kursonan nobo segun e leinan i stipulashonnan i instrukshonnan. Anto e ora ei nos lo bai reeduka e personal i tambe eduka 6 hende komo reserva pa bira inspektor di kada isla Aruba i Korsou, i tambe 3 inspektor mas. Ku e 6 inspektornan aki, si bo tene nan na haltura di literatura ku nos mes ta bai ordo pa nan, nos por bisa ku nos ta "self-sufficient". Ta bin maestronan tambe pa reforsa e idiomanan i "rekenen". Awor e estudio ta bon, pero e ta mucho poko, pasó no tin inspektor; ta nos mes ta machika lodo.
"Open of half-open gevangenis" ta wordo praktika na Antias?
Van der Ree: Hulanda tambe konose e sistema di "open en half-open gevangenis". Nos no konosé na Korsou ainda, pasobra ku e prison será mes nos tin problema. Pero si ta e intenshon pa nos traha un sorto di prison "half-open", pero promé nos mester ta kompletamente "up-to-date". Nos mester di nos partinan será promé. Despues ku bo traha esei bo por bisa ku un hende ku ta será pa tempo largo, bo ta koi 9 luna promé su termino kaba i bo ta hasié "half-open". Kiermen ku e ta sali mainta bou un sierto vigilashon. E no mester ta kontrol visual, e por ta kontakto telefoniko, ets. E ta kuminsa buska trabou i si e haña e ta bai traha. No lubida un kos masha importante, tur prison ta kosta plaka. Kiko ku bo trese ta kosta èkstra; bo mester mas personal i bo mester mas kontrol. 8 bewaker (2 dia, 2 atardi, 2 anochi, 2 liber) pa un preso ta un kos sumamente karo. Dus bo no mag di pone un peso mas riba e pueblo dor di eksihi demasiado.
Na Ruba tabatin un eksperimento ku un detenido ku tabatin hopi tempo será i ku e sistema di "half-open" a wordo aplika. E tabata bou guia di "Reklassering" i mi ta masha gradesí ku nan a tuma e kontrol.

Trabou

Ki "feedback" tin di e detenidonan pa wordo aksepta dor di pueblo of doño di trabou?
Van der Ree: Loke mi sa tende hopi di hende hopi biaha ta, ku e hendenan aki ta haña

trabou i ku despues ora sali na kla ku nan tabata será, ku e ora ei nan doño di trabou ta kita nan. Mi ta kere — no ku mi sá, pasobra mi no ta na haltura di kiko ta pasa ku e hendenan aki pasobra esaki ta trabou di "Reklassering" — ku ma Korsou mayoria biaha e doño ta kita e detenido a base ku e no a bisa di antemano ku e tabata será. E ta pensa si mi bisé e lo no a tumami i awor e ta kitami. Pero no ta bèrdat. Bo mester papia ku bo doño di trabou pa mustré bo "goodwill" pa koregi bo mes. Si bo keda keto i e haña sa despues e ta pensa ku bo a gañé i e no tin konfiansa mas den bo. Mi no ta kere ku ta piká pa un hende kai, pero ta piká ku e keda drumí. E mester por komporta su mes bon, sino e ta bolbe kai. Si bo ta hoben i no tin atenshon pabo, hopi biaha bo ta bolbe kai.
Ta sumamente importante, mas importante mes ku tur kos den prison, pa purba splika e komunidat ku edukashon di bo yuinan na kas ta masha importante. Maestronan di skol no mester solamente traha riba sabiduria di buki, pero tambe riba ehèmpel. Mester mustra mas interes den e muchanan. Ta masha importante ku eklesiastikonan traha "vormend" ku e mucha. I "last but not least" mester bini mas gruponan di hobennan. Mester mas boluntario pa yuda e gruponan. Mi ta mira ku esei ta e 4 basenan pa evita kriminalidat den hubentut. Di otro banda mi ta kere ku tambe por yuda hopi si tin mas i mihó informashon. Tin masha poko informashon riba kombatimento di kriminalidat. Hopi hende no ta mira e kos komo algo malo. Un mucha ta koi un kos den un tienda i e ta bin kas kuné i e mama ta weité kuné i no ta mandé hibé bèk. E ta kultiva den e mucha e smak pa otro biaha bolbe hasié i e ta sigui. Kuanto biaha bo ta tende un mama bisa su yui, no hasi e kos ei sino polis ta kogebo. Hopi biaha un mucha chikito ta hasi malo i e mama ta bisé warda bo tata bin kas. E kos por a sosode mainta tempran i anochi e tata ta bin bati e mucha. E mucha ta frustra, pasobra e mesun tata ei ta duné kuminda, paña i kariño i tambe ta batié. Ta kiko e mucha mester pensa? Ta ken ta malo, no mi tata pasobra e ta dunami tur kos.
Pakiko tin asina tanto mucha riba kaya? Pasobra no tin un sentro pa hobennan, nan no tin "jeugdleiders". "Verkennerij" no a bai patras nos tin listanan yen di muchanan, pero no tin hende pa guia nan. Kriminalidat ta kuminsa masha chikito i nos mester ta konsiente ku e ta eksisti. Mi tin berguensa di tende palabra malo ta skeiro den nos pueblo. Statístikanan ta mustra ku kriminalidat ta kresiendo bárbaramente, pero ta lastima ku nos no tin statístikanan di kaminda ladronisia ta ladronisia of ku e ta kometí pa haña kumpra droga. Bo'n tin tempo pa hasié. I ta nèt durante ku bo ta traha bo mester hasi e investigashon. Si tin mas hende envolvi den e asunto aki, mas kos ta sali na kla i mas mihó nos por kombati kriminalidat.
Kiko ta sr. van der Ree su delaster palabra?
Van der Ree: Bon, menos publisidat nos tin, mas mihó. Si bo bisa ku kos ta bon aki den anto pueblo ta bisa ku nos ta promove kriminalidat. Si bo bisa kos ta malo, nan ta bisa ma ta ki bestia bobo ta traha eiden. Nos no por nenga publisidat sino hende ta pensa ku tin algo di skonde. Pero frankamente si nos por keda foi publisidat pa nos ta mihó. Nos pilarnan ta: orden, pas i regularidat. Asina bo ta den publisidat, un di nan ta kibra.

GRAWATA

Na porta di Jossy su ofisina for di basta dia por ripara e borchi "Slegs vir Blanke".

✶

Asina ku MEP a tende di elekshonnan nobo, nan a kuminsa midi tereno pa loko.

✶

Aktualmente tin un malesa kontagioso ta asotando Aruba: Diaritis. Departamento di Salubridat Publiko ta avisa tur persona ku tin símtomanan manera un "waas" korá den wowo, sakamento ora di tende e palabra "sindikato", trèkmento di pia ora di papia ku hende kolor skur, pa tuma kontakto ku dokter Johannes Burg, Wilhelminastraat, Aruba.

✶

Guillermo Trinidad a prueba ku bala di skopèt pór kambia opinion di hende!

✶

Ta kon e nomber ta? Samberg, Sueberg?

✶

Algun tempo pasá MEP tabata bisa: "Trinidad, yiu di Korsou, ta kontra nos lucha". Ora ku e no kier a firma e "regeerakkoord" Mepistanan a bisa: "PPA mester tuma ehemplo di Trinidad. E ta un homber sabí, eduká, kulto, digno i di karakter". Awor nos tur sa kon e baka a gara e koneu.

✶

Bo tambe sa puntra bo mes kiko Spoki i van de Badkuyp ta hasiendo na Hulanda?

✶

Mihó tur partido di Aruba sinta hunto i forma un solo partido: E.P.N.P., de Eén Pot Nat Partij.

✶

Please do not disturb! Mister Chance is still recovering from his breakfast with The President.

Nós tin ku bai Horacio Oduber, pero Betico tin ku bai Houston pa un "chèk up". Ta kiko e tin ku nos no tin?

✶

Betico su boka ta santo: Di 1979 kaba el a bisa ku lo no tin elekshon na 1983 pa Staten.

✶

Boy Rozendal a bolbe duna honor na su nomber. Boroto den politika Antiyano.

✶

E manteka di Samberg ta manera un leim: e tin boka di tur politiko será duro. A kaso el a paga fund-raising barbekiu di oposishon tambe?

✶

Nos pronóstiko pa aña 1982: Gezaghebber Frans Figaroa lo no t'ei mas pa e proksimo tratamento di presupuesto den Eilandsraad.
Don Martina a entrega retiro di su gabinete diahuebs merdia. Diahuebs mainta ya kaba TAV tabata hasi limpi ront di ofisinanan di MEP.

✶

Samberg a hunta manteka riba pan di autoridat. Awor autoridat i sindikato ta traha sandwich di Samberg. "Those ungrateful creatures".

✶

Zaandam a bisa ku Samberg no solamente a "buttered his bread, but also his head" ta p'esei e no ta duna keho kontra dje.

✶

Skol & Komunidat ta propone B.C. pa kambia e vakansi di yuli/augustus pa yanuari/februari. E ora ei e muchanan por drumi na kas na lugá di drumi na skol.

✶

Si despues di ún dia, ku un notisia a sali tokante supuesto desfalko na Concorde Casino, nan ta demanda 1 miyon florin di daño di perhuisio, ta kuanto nan ta gana pa aña anto?

Kongres L.O.

Op 21, 22 en 23 januari jongstleden organiseerde de Simar een kongres over lichamelijke opvoeding. Zoals verwacht is dit kongres, waaraan ook deelnemers uit Curaçao en Bonaire hebben meegedaan, een groot succes geworden. We hopen in het volgende nummer met een uitgebreider verslag op dit kongres terug te komen.

PROYEKTO EDUKASHON PA ADULTO

Introdukshon

Edukashon pa adulto ta hañando mas i mas atenshon den tur parti di mundo. Un nivel halto di edukashon di pueblo en general i di e adulto ta wordu mira komo un di e kondishonnan importante pa logra un desaroyo ekonomiko di e pais. E importansia di edukashon pa adulto ta wordo aksentuá tambe for di e ideanan di "Edukashon Permanente".

E idea aki ta bisa ku den e mundo di awendia no ta posibel mas pa duna un hende den un sierto periodo (su hubentut) só tur e sabiduría ku e lo mester pa henter e resto di su bida. Na tur parti di mundo nan ta konkluí ku mayoría adulto ta insufisiente formá pa biba den e siglo 20 aki, den kua kambionan ta tuma lugá na un manera mucho mas akselerá ku antes. Tòg e idea di edukashon kontinuá no ta nobo; semper un hende ta keda siña i forma su mes henter su bida. Lokual si ta nobo ta e ideanan pa organisá i planea e aktividatnan ront di edukashon pa adulto.

Hasta t'asina ku Unesco ta propone pa pone e desaroyo di edukashon pa adulto komo un di e tareanan primordial den e strategía edukashonal. Den e area Karibense por nota tambe un interes kresiendo riba e tereno aki. Na ougustus di aña pasá aki na "University of the West Indies" na Trinidad nan a organisa un kurso: "Adult Education Training Project" ku lo dura tres aña.

Antes tabata kompronde bou di Edukashon Permanente solamente e edukashon formal pa adulto, mas tanto den forma di kursonan di anochi. Mientras ku e konsepto di kontinuidat tabata bira mas importante, mas i mas tur aspekto di e persona ta wordo impliká den edukashon pa adulto:

— intelektual
— emoshonal
— sosial
— politiko ets.

"Antisipa riba futuro tendensianan den e komunidat", tambe ta birando un meta importante di edukashon pa adulto.

Edukashon pa adulto por nifika diferente kos pa e adulto:

1. Pa diferente adulto e ta un reemplasante di e enseñansa basiko.
2. Pa otro e ta un manera pa kompleta un enseñansa basiko i profeshonal insufisiente.
3. Pa otro e ta nifika un prolongashon di nan enseñansa.
4. Den sierto kaso e ta trata di un perfekshon.

E aspektonan aki menshoná ta trata mas e edukashon formal. Kua di e aspektonan aki ta haña mas peso ta diferente di pais pa pais. Por ehempel den diferente paisnan di Terser Mundo e prome punto lo tin mas peso. Pensa p.e. na e programanan di alfabetisashon.

Banda di e edukashon formal aki e edukashon informal ta hañando mas atenshon.

E situashon na Aruba

E edukashon pa adulto tin su historia kaba aki na Aruba. P.e. na añanan 69/70 a wordo lantá un "Volksuniversiteit" di Aruba, bou guia di J. van Leerdam. E "volksuniversiteit" aki kier a halsa e saber di e partisipantenan via di charlanan i kursonan. Tambe mester menshona e fundashon OSTICEBA ku a wordu lantá na '69 ku a pone komo meta e.o. e desaroyo mental, sosial i

OSTICEBA ta traha via di e sentronan di bario.

fisiko di e pueblo di Aruba. OSTICEBA ta traha via di e sentronan di bario.

Tambe por bisa ku en espesial e edukashon formal pa adulto a haña basta bon forma aki na Aruba. Tin posibilidatnan pa sigi avond-Havo i -Mavo, kursonan na skol tekniko, kursonan pa praktijkdiploma ets. E parti di edukashon informal no a haña un bon organisashon ainda.

Na aña 1978 sr. Frank Zaandam, riba propio inisiatiba, a hasi un investigashon kortiko rònt di e nesesidat pa edukashon pa adultos na Aruba. Resultadonan i sugerensianan a wordi kompila den un relato "Volwassenenedukatie op Aruba", een voorlopig verslag.

Motibunan pa edukashon pa adulto na Aruba, ta sigun sr. Zaandam e.o.:

1. E desaroyo politiko di Antias/Aruba den lus di independensia. E desaroyo aki ta hasi nesesario ku tur hende mester por partisipa den e kambionan ku lo bini, i pa hasi esaki posibel mester tuma edukashon pa adulto na serio.
2. Edukashon pa adulto lo duna e base pa un konfiansa mas grandi bou e pueblo. E konfiansa den su mes posibilidatnan ta un kondishon importante pa por disidi tokante e propio futuro.
3. Edukashon pa adulto lo por yuda den formashon di un atitut kritiko di e partisipantenan, di tal manera ku nan lo por eherse "inspraak" na tur nivel.
4. Edukashon pa adulto lo por stimula e "weerbaarheid" di e pueblo kontra diferente influensianan negatibo ku por ta e konsekuensia di kambionan sosial-ekonomiko.

Proyekto Edukashon pa Adulto (PEA)

OSTICEBA, ku a risibi e rapòrt aki di sr. Zaandam a tuma e ideanan i sugerensianan na serio i a invita tur sentro di bario pa manda un representante pa forma un grupo di trabou ku lo bai organisa edukashon pa adulto.

Despues di hopi "ups and downs", durante kua varios representante di e sentronan di bario a haña nan mes obliga di retirá (e.o. pa motibo di tempo, malesa, ets.), aktualmente e grupo ta den un estado relativamente stabil. E komishon ta konsisti aktualmente di e siguiente personanan: Felix Bardouille, Ruth Geerman, Lydia Emerencia, Stanley Heinze.

PEA a formula komo meta: "Stimula den komunidat Arubiano bou di pueblo un "weerbaarheid", lokual ta nifika den nan konsepto un atitut kritiko i kreativo, dor di organisa kursonan pa adulto". E kursonan aki lo ta tanto riba e tereno di edukashon formal komo informal.

Metanan konkreto ta e.o.:

— Enrikese bida personal di e individuo.
— Promoshon di mihor kondishonan di bida den e komunidat.
— Promoshon di un sentido di responsabilidat pa ku e komunidat i di e obligashonnan i derechonan sosial-politiko.

Den su trabou PEA lo kier sali den prome instante foi e nesesidatnan expresá dor di e partisipantenan mes. E situashon ideal pa e trabou di PEA lo ta: un grupo di persona ta sinti un nesesidat riba tereno di edukashon, informashon of komunikashon. E grupo ta aserka PEA i sigun e nesesidatnan espresá PEA ta traha un programa, ta buska experto, ta buska lokalidat, ta buska finansamento.

PEA ta rekonose ku prome ku yega na e situashon ideal aki lo mester tin un fase di introdukshon; esta un fase unda PEA mes lo ofrese un programa di kursonan pa asina pueblo lo por sera konosi ku e trabou di PEA.

Den su manera di traha PEA lo kier apliká un didaktika den kua e diálogo lo forma un parti importante.

En prinsipio lo traha den un koperashon estrecho ku e sentronan di bario.

Naturalmente ta na tur momento nesesario pa na un manera of otro peilo si e kursonan ofresí tin interes di e komunidat.

Aktualmente PEA ta trahando e.o. riba un projektdossier pa asina purba di haña e finansamento di un ke otro. Den su trabou hasí te awor aki PEA a bin ripara ku pa e kontinuidat di e trabou aki ta nesesario pa duna un base mas profesional na e proyekto aki. E.o. tin pensá pa purba di haña un trahadó full-time ku lo por guia e proyekto, ya ku e trabou aki no por sostene riba voluntarionan só. ●